

F. Xavier Vila i altres. **Estudis de demolingüística**. Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT. Barcelona, editorial UOC, ISBN: 978-84-92583-32-4

Albert Fabà*

Tal com s'indica al títol, aquest petit volum, lleuger en pàgines i ben farcit d'idees interessants, recull les ponències i altres intervencions de la primera (i fins ara última) Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT. Aquesta Xarxa forma part de l'Institut d'Estudis Catalans i aplega la gran majoria dels recercadors en sociolingüística dels països de parla catalana.

La introducció corre a càrrec de F. Xavier Vila, que en aquell moment era el director de la Xarxa. Allà s'expliquen les raons per les quals s'ha volgut especificar una subdisciplina, la demolingüística, dintre del camp de la sociolingüística. Com en qualsevol altre camp científic, per analitzar-ne un aspecte determinat cal emprar eines i metodologies específiques. En aquest cas la demolingüística es limitaria a estudiar «estadísticament l'estructura i la dinàmica dels grups lingüístics i les lleis que regeixen aquests fenòmens», com diu el mateix Vila (pàg. 7) a la introducció. I beuria (o més aviat hauria de beure) de l'àmplia experiència amb què ja compta una altra ciència social, com és la demografia.

A banda d'aquesta introducció i d'una concisa taula rodona final, el volum té cinc capítols: Les enquestes d'usos lingüístics 2003-2004: procés de creació, d'explotació i de publicació; La transmissió lingüística intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi; La pregunta sobre la llengua habitual en les enquestes d'ús lingüístic 2003-2004: dubtes sobre la seva validesa; Pot mesurar-se millor el coneixement del català? I, finalment, Metodologia de les investigacions demolingüístiques al País Valencià.

En el primer, Ernest Querol fa una àmplia explicació sobre l'origen i les principals característiques de la primera (i fins ara única) onada d'enquestes sociolingüístiques que s'han administrat al conjunt de països de parla catalana. Querol subratlla la importància que va tenir, en l'èxit del projecte, la confluència de la iniciativa d'una entitat cívica, com és la Societat Catalana de Sociolingüística, i l'eficaç coordinació del projecte per part de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, dirigida aleshores

* Albert Fabà, sociolingüista i responsable d'anàlisi i avaluació del Consorci per a la Normalització Lingüística.

per Lluís Jou. I, evidentment, per la col·laboració de la majoria de governs d'altres territoris de parla catalana. La sort va fer que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua es plantegés portar a terme una enquesta, gairebé coetània, que també resulta ser força comparable amb les enquestes d'usos lingüístics de la resta dels territoris.

Querol també remarca que el cicle que s'inicia amb el treball de camp també s'ha clos d'una forma suficient en publicar-se llibres d'anàlisi i explotació de les dades a Catalunya, Andorra, les Illes Balears, País Valencià i, molt especialment, un volum d'anàlisi conjunta del conjunt dels territoris de parla catalana.

Al segon capítol es proposa un model d'anàlisi numèrica de la transmissió intergeneracional, a càrrec de Joaquim Torres. Allà s'explica la construcció d'un índex numèric per facilitar la interpretació de la transmissió familiar intergeneracional: l'*índex de transmissió intergeneracional* (ITI). L'índex relaciona la llengua emprada amb els progenitors amb la llengua emprada amb els fills, de les persones enquestades (òbviament de les que han tingut fills). Consisteix a restar, al percentatge d'una determinada llengua amb els fills, el percentatge de la mateixa llengua amb els progenitors i dividir el resultat per cent. Sabem, d'aquesta manera, si la llengua avança, des del punt de vista intergeneracional, o disminueix. I la intensitat del guany o la reculada.

Un cop calculat l'índex (o els índexs), hom pot fer diverses comparacions: els ITI d'una mateixa llengua en diferents territoris; els ITI de diferents llengües en un mateix territori; els ITI de diferents llengües en diferents territoris, o bé, en un territori determinat, els ITI d'una mateixa llengua relatiu a diversos sectors socials. És important remarcar que l'ITI, com hem vist, és un índex que es fonamenta en la comparació absoluta de dades percentuals, atès que a la Jornada es va produir un debat interessant sobre aquest fet entre el ponent i Miquel Strubell. L'altre aspecte que tracta Torres al capítol es refereix a l'impacte que pot tenir la natalitat diferencial de diversos grups lingüístics en la transmissió intergeneracional de les llengües

Les dues anàlisi següents van a càrrec de F. Xavier Vila. A la primera es posa en qüestió l'interès d'utilitzar com un indicador fidel de l'ús lingüístic la pregunta sobre la «llengua habitual» dels enquestats. Vila indica que, en analitzar els resultats de l'Enquesta d'Usos Lingüístics de Catalunya de l'any 2003, hom va observar que els resultats d'aquesta pregunta i els de la pregunta sobre «quina és la seva llengua» eren pràcticament idèntics, tret de les persones que

no tenien ni el català ni el castellà com a llengua d'identificació. Així, l'autor acaba amb una clara recomanació: «sembla desaconsellable emprar la pregunta sobre la llengua habitual com a indicador dels usos lingüístics. Si hom vol accedir als usos, sembla preferible fer-ho per altres vies com ara els percentatges d'ús o la combinació d'usos per contextos, que sembla que mostren menys interferència de variables de natura identitària» (pàg. 51).

A la segona anàlisi es plantegen les diverses maneres que es poden emprar per analitzar els coneixements lingüístics de la població, mitjançant una enquesta demoscòpica. La pregunta més immediata és preguntar, directament, sobre si es coneix o no es coneix una determinada llengua. Es pot respondre només Sí o No. Vila anomena aquesta manera de mesurar els coneixements mesurament dicotòmic. Però també es pot fer preguntant sobre una escala contínua, com ara: «quin és el seu coneixement de la llengua X, de 0 a 10», sent 0 gens i 10 perfectament. L'autor de l'article constata que, en tots els casos, sempre hi ha gent que coneix una llengua, mitjançant la pregunta dicotòmica, però té uns coneixements relativament limitats, d'acord a la segona pregunta, que Vila anomena escalar. Ens apareix així un grup de persones, anomenats per l'autor, «sé parlar català» dubtosos, dels quals n'analitza les principals característiques. L'únic que hom hi podria retreure és que la manera d'efectuar la tria utilitza, en part, una pregunta que és en bona part actitudinal (i no d'ús o coneixement lingüístic): «com vol que es faci l'entrevista de l'enquesta». Pot haver-hi enquestats que no volen fer l'entrevista en català, tot i que el sàpiguen parlar. Vila conclou que cal millorar la forma de realitzar aquests mesuraments.

Finalment, Xavier Sanjuán fa una àmplia panoràmica sobre els trets principals de les enquestes sociolingüístiques valencianes dirigides, gairebé sempre, pel sociòleg valencià Rafael Ninyoles. L'aspecte més remarcable d'aquest conjunt és que, a hores d'ara, és la sèrie més llarga en el temps (i més sòlida) de què es disposa a tots els territoris de parla catalana. S'inicia l'any 1985, té continuïtat durant els anys 1989, 1992 i 1995 després del qual s'interromp bruscament fins que es reinicia, per partida doble, amb dues enquestes: la de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2004) i la del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (2005).

El volum conté, com s'ha pogut veure, un farcell ampli i divers d'idees suggerents en relació al desenvolupament de la demolingüística a casa nostra. Amb un atractiu afegit: està organitzat de manera que a cada ponent se li *oposa* un col·lega, per fer-li fa una anàlisi crítica. La ponència que resulta més enriquida

dora, des d'aquest punt de vista, és la de Joaquim Torres sobre la transmissió intergeneracional. Com ja hem anunciat, Miquel Strubell planteja una sèrie de qüestions plenament encertades que poden representar una millora substancial dels mecanismes tècnics plantejats per Torres.

Recordem que l'*índex de transmissió intergeneracional* (ITI) es calculava restant els percentatges absoluts entre la llengua amb els fills, d'una banda, i els progenitors, de l'altra. Strubell planteja que la comparabilitat d'aquest índex, entre grups amb percentatges de llengua amb els progenitors molt diferents, és poc rigorosa, atès que l'índex màxim que hom pugui assolir en cada cas serà molt diferent. Referint-nos al català, per exemple, si tenim un territori A on els enquestats parlaven amb els progenitors un 80%, el guany màxim assolible serà de 20 punts i l'ITI màxim seria de 0,20 punts. Per contra, si a un territori B els enquestats hi parlen el 20% en català, l'ITI màxim podria arribar a 0,80 punts. Es poden comparar ambdues situacions? Per evitar aquest problema Strubell planteja recuperar un índex, que ja havia utilitzat anteriorment, que quantifica "la importància del canvi lingüístic respecte de la part que *podria canviar*" (Pàg. 34). Una aportació important tot i que, des del meu punt de vista, ambdós índexs no només no s'oposen, si no que són complementaris. El primer avaluar la capacitat absoluta dels guanys o pèrdues lingüístiques i el segon ho faria d'un forma relativa. Fins i tot, hom podria, potser, construir un índex que en sintetitzés les dues informacions.

En definitiva, un llibre que paga la pena llegir. I rumiar-hi, ni que sigui una mica.